

Književna poročila.

Dr. Alojz Krajgher, Školjka. — Drama v treh dejanjih. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1911. 8°. 120 str. Cena broš. K 2, vez. K 3.

Malo slovensko mesto, malomeščanska družba, ena sama-soba, eno samo popoldne — in vrši ter dovrši se tragedija, kakor je doslej v slovenskem jeziku nismo ne brali, ne slišali. Tragedija hrepenenja, tistega silnega, na vekomaj neutolažljivega: hrepenenja duše, na telo priklenjene, hrepenenja zemlje k solncu, neskladnosti dneva v popolno harmonijo večnosti. To hrepenenje je ideja vsake velike tragedije, je pogoj vse velike umetnosti. S toliko smelostjo, brezobzirnostjo in doslednostjo kakor Kraigher v svoji „Školjki“ še nihče med nami ni vpodobil te ideje brezuspešnega, trpljenja polnega, v srce grizečega, srce ubijajočega iskanja. Iz upanja v obup, iz najvišje čistosti v cinizem, oko zmerom bližje zvezdam, noga zmerom bližja propadu in nazadnje tisti tako strašni, tako neizogibni in tako narurni padec v globočino, da si upa priznati in pokazati ga le velik in predrzen umetnik. Najdragocenejša čednost resničnega umetnika pa je predrznost, je odkritosrčnost. Ni je besede v „Školjki“, ki bi bila zlagana, napisana s plaho, obzirno roko. Najvišjo umetniško smelost pa je dosegel Kraigher v utemeljevanju in risanju zadnjega, neizogibnega poraza. V školjki ni bisera, zemlja ne pride nikoli do solnca, hrepenenje nikoli ne bo izpolnjeno, cilj je večni in nikoli ne bo dosežen, iskanje bo večno in večno bo trpljenje; zakaj popolne lepote ni, ne popolne ljubezni, ne popolne sreče; najlepše cvetice rastejo iz gnoja in se nazadnje vrnejo vanj . . . Te tragedije ne doživí samo junakinja Pepina, doživé jo po svoje vsi ljudje, ki jih je Kraigher postavil na oder. Kajti doživel jo je doslej še vsak živ človek. Le to je, da nas je te tragedije sram, da jo skrivamo drug drugemu kakor sramotno čednost in sramoten greh. —

Tehnika drame je klasična. V par urah, od obeda do večerje, se razkrije pred nami vsa grozota sedanosti, gnus preteklosti, strah pred prihodnostjo. Kljub temu se vrsté prizori popolnoma narurno in neprisiljeno. Kakor da je bila mórala po narurnem zakonu priti ura obračuna, zadnjega in neizprosne. V sodobni literaturi (na slovensko niti ne mislim) ne poznam tako mojstrsko zgrajene drame. Če pogledam na „Školjko“, na to polno, vroče življenje, na te žive ljudi, ki sopejo težko, kakor da bi slutili smrt; in hkrati na to Kraigherjevo hladno umerjeno tehniko, ki je napravila kip od kamna, se mi zdi občudovani in precenjevani Ibsen kakor suhoparen profesor, ki razlaga na odru učenost moderne dramatike. —

Upam, da pride „Školjka“ čimprej na ljubljanski oder in da režija ne bo črtala nobene besede. Zakaj niti ene besede ni v „Školjki“ odveč. Upam pa nadalje tudi, da cenzura s svojim mizernim „svetom“ ne bo napravila nobene neumnosti, kakor jih v zadnjih časih rada počenja. Morda je sojeno ravno Kraigherjevi „Školjki“, da pridobi slovenski umetnosti rešpekt ne samo pred svetom, temveč tudi pred ljubljanskim občinstvom.

Ivan Cankar.